UNIVERSUL JURIDIC

Titus CORLĂȚEAN

Protecţia europeană şi internaţională a Drepturilor Omului

Ediția a II-a, revizuită

Curs universitar

UJ

III 26702

Titus CORLĂȚEAN

Protecția europeană și internațională a Drepturilor Omului

Curs universitar

– Ediția a II-a, revizuită –

Demo
C-288926/

288926
UNIVERSITATEA
"DUNĂREA DE JOS" GALAȚI
BIBLIOTECA 2

Universul Juridic
București
-2015-

Cuprins

CUVÂNT-ÎNAINTE 5

CAPITOLUL I. ASPECTE INTRODUCTIVE, SCURT ISTORIC, NOȚIUNE 7

CAPITOLUL II. PRINCIPII DE BAZĂ ŞI TRĂSĂTURI CARACTERISTICE ALE PROTECȚIEI INTERNAȚIONALE A DREPTURILOR OMULUI 12

§1. Principii de bază 12

1.1. Limitarea autorității jurisdicției naționale exclusive 12

1.2. Epuizarea căilor de recurs intern 12

1.3. Caracterul prioritar al drepturilor 13

1.4. Efectivitatea normei convenționale de protecție a drepturilor omului 14

1.5. Caracterul de drept cutumiar al drepturilor omului 14

§2. Trăsături caracteristice 15

2.1. Universalitatea drepturilor omului 15

2.2. Caracterul obiectiv al drepturilor omului 17

2.3. Caracterul evolutiv 18

2.4. Abandonarea prerogativelor naționale exclusive prin consacrarea şi garantarea internațională a drepturilor omului 20

2.5. Subsidiaritatea protecției internaționale a drepturilor omului față de protecția realizată la nivel național 20

2.6. Aplicabilitatea directă a normelor internaționale privind drepturile omului în dreptul intern 21

2.7. Superioritatea dreptului internațional al drepturilor omului față de normele interne 22

2.8. Individul – subiect al dreptului internațional al drepturilor omului 23

CAPITOLUL III. IZVOARELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL AL DREPTURILOR OMULUI 24

§1. Concept, clasificare 24

§2. Izvoare internaționale convenționale în materia drepturilor omului 25

2.1. Noțiune, clasificări 25

2.2. Tratate internaționale cu vocație universală 26

2.3. Tratate internaționale cu vocație regională 30

2.3.1. Izvoare convenționale europene 30

2.3.2. Izvoare convenționale în sistemul interamerican 36

2.3.3. Izvoare convenționale în sistemul african 38

2.3.4. Izvoare convenționale în lumea arabo-islamică 38

2.3.5. Izvoare convenționale în spațiul Comunității Statelor independente (CSI) 40

§3. Izvoare internaționale cutumiare în materia drepturilor omului 40

§4. Principiile dreptului internațional 41

§5. Izvoare internaționale jurisprudențiale în materia drepturilor omului 43
§6. Izvoare internaționale doctrinare în materia drepturilor omului 44

CAPITOLUL IV. SUBIECTELE DREPTULUI INTERNAȚIONAL AL DREPTURILOR OMULUI 45
§1. Considerații introductive 45
§2. Statul – subiect al dreptului internațional al drepturilor omului 46
§3. Individul – subiect al dreptului internațional al drepturilor omului 48
§4. Organizația internațională interguvernamentală – subiect intermediar al dreptului internațional al drepturilor omului 51

CAPITOLUL V. CLASIFICAREA DREPTURILOR OMULUI PROTEJATE ÎN DREPTUL INTERNAȚIONAL 56
§1. Tipuri de clasificări 56
§2. Drepturile civile și politice 57
2.1. Drepturi civile 58
2.2. Drepturi politice 67
§3. Drepturile economice, sociale și culturale 74
§4. Generația a treia de drepturi sau „drepturile de solidaritate” 80

CAPITOLUL VI. MECANISME INSTITUȚIONALE INTERNAȚIONALE DE PROTECȚIE A DREPTURILOR OMULUI 85
§1. Mecanismul instituțional al Organizației Națiunilor Unite 85
§2. Mecanismul instituțional interamerican 89
§3. Mecanismul instituțional african 90

CAPITOLUL VII. MECANISMUL DE PROTECȚIE A DREPTURILOR FUNDAMENTALE ALE OMULUI CONSACRAT DE CONSILIUL EUROPEI 92
§1. Istoricul mecanismului de control al Consiliului Europei 92
1.1. Introducere 92
1.2. Originile Convenției Europene a Drepturilor Omului 93
1.2.1. Caracterul recent al protecției internaționale a drepturilor omului 93
1.2.2. Excluderea competenței naționale exclusive în materia drepturilor omului și limitarea suveranității statului 94
1.2.3. Istoricul mecanismului de control de la Strasbourg 95
1.3. Angajamente progresive și angajamente noi 97
1.3.1. Angajamente progresive 97
1.3.1.1. Ratificarea Convenției 97
1.3.1.2. Declarațiile facultative 98
1.3.2. Angajamente noi 99
1.3.2.1. Drepturi noi 99
1.3.2.2. Proceduri modificate 101
1.3.2.3. Interpretări ale Convenției și jurisprudențe noi 102
1.4. Structura mecanismului de control 102
1.4.1. Mecanismul de control înainte de Protocolul 11 103
1.4.1.1. Comisia Europeană a Drepturilor Omului 103

1.4.1.2. Curtea Europeană a Drepturilor Omului 104
1.4.1.3. Comitetul Miniştrilor 106
1.4.2. Mecanismul de control după intrarea în vigoare a Protocolului 11 107
1.4.2.1. Motivaţiile adoptării Protocolului 11 107
1.4.2.2. Scurt istoric 108
1.4.2.3. Caracteristicile principale ale reformei introduse de Protocolul 11 109
1.4.2.4. Situaţia după intrarea în vigoare a Protocolului 11 110
1.4.3. Mecanismul de control după intrarea în vigoare a Protocolului 14 111
1.4.3.1. Motivaţiile şi un scurt istoric al adoptării Protocolului 14 111
1.4.3.2. Caracteristicile principale ale reformei introduse de Protocolul 14 112
1.4.3.3. Protocolul 14 bis 114
1.5. Procesul de reformă a Curţii Europene a Drepturilor Omului 115
1.5.1. Context 115
1.5.2. Etape în reforma pe termen lung a Curţii 115
1.5.3. Protocoalele adiţionale 15 şi 16 la Convenţie 120
1.6. Concluzii 122
§2. Procedura în faţa Curţii Europene a Drepturilor Omului 123
§3. Obligaţiile ce revin statelor în urma hotărârilor de condamnare pronunţate de Curtea Europeană a Drepturilor Omului 127
3.1. Consideraţii introductive 127
3.2. Specificul mecanismului de control 129
3.3. Reguli, metode şi principii de interpretare a normelor Convenţiei / jurisprudenţei Curţii Europene 132
3.3.1. Reguli de interpretare 132
3.3.2. Metode de interpretare 133
3.3.3 Principii de interpretare 134
3.4. Obligaţiile care revin statelor în cursul executării hotărârilor Curţii Europene 136
3.5. Pluralitatea organelor de stat depozitare a responsabilităţii internaţionale în caz de încălcare a Convenţiei Europene 139
3.6. Riscuri care decurg pentru state din neexecutarea corespunzătoare a hotărârilor Curţii Europene 139
3.7. Sistemul de sancţiuni 140
§4. Autoritatea dispoziţiilor Convenţiei Europene şi respectiv a hotărârilor Curţii Europene în raport cu sistemele naţionale ale Statelor Părţi 141
4.1. Natura *sui generis* a Convenţiei 141
4.2. Aplicabilitatea simultană şi omogenă în dreptul intern a surselor normative şi jurisprudenţiale de la Strasbourg 142
4.3. Aplicarea Convenţiei Europene în dreptul intern 143
4.3.1 Doctrina clasică şi jurisprudenţa anterioară a Curţii Europene 143
4.3.2. Situaţia actuală 145
4.3.3. Aplicabilitatea directă a normei convenţionale 148
4.3.3.1 Condiţiile aplicabilităţii directe 148
4.3.3.2. Semnificaţia efectului direct 153

4.4. Efectul jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului asupra sistemelor naționale 154
4.4.1. Considerații introductive 154
4.4.2. Forța obligatorie a hotărârilor Curții Europene 156
4.4.3. Caracterul declarativ al hotărârilor Curții Europene 157
4.4.4. Hotărârea Curții Europene - obligație de rezultat 159
4.4.5 Autoritatea hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului 161
4.4.5.1. Autoritatea de lucru judecat 162
4.4.5.2. Autoritatea de lucru interpretat 163
4.4.5.3. Influența autorității hotărârilor Curții Europene asupra dreptului național 166
4.4.5.4. Publicarea și difuzarea normelor Convenției Europene și protocoalelor și a jurisprudenței Curții Europene 166
4.5. Situații naționale 167
4.5.1. Austria 168
4.5.2. Belgia 170
4.5.3. Olanda 173
4.5.4. Franța 175
4.5.5. Germania 178
4.5.6. Marea Britanie 181
4.5.7. România 183
4.5.7.1. Aplicabilitatea directă a Convenției Europene 183
4.5.7.2. Forța constituțională a Convenției Europene a Drepturilor Omului 186
4.5.7.3. Forța supraconstituțională a Convenției Europene – cu titlu de excepție 186
4.5.7.4. Forța supralegislativă 188
4.5.7.5. Ipoteza conflictului cu norma constituțională 188
4.5.7.6. Poziția în dreptul intern a jurisprudenței Curții Europene a Drepturilor Omului 189
§5. Mecanismul de control al executării hotărârilor Curții Europene a Drepturilor Omului 191
5.1. Considerente preliminare 191
5.2. Structura și funcționarea propriu-zisă a mecanismului de control 192
5.3. Cadrul normativ și actele jurisdicționale susceptibile de executare 195
5.4. Procedura supravegherii executării 196
5.4.1. Regulile Comitetului Miniștrilor pentru aplicarea articolului 46 par. 2 196
5.4.2. Controlul adoptării tuturor măsurilor necesare respectării hotărârilor Curții Europene 198
5.5. Metode de coerciție la dispoziția Comitetului Miniștrilor 201
5.5.1. Adoptarea rezoluțiilor interimare 201
5.5.2. Aplicarea articolului 8 al Statutului Consiliului Europei 203
5.6. Reexaminarea sau redeschiderea procedurilor judiciare interne 204
5.7. Rolul Adunării Parlamentare a Consiliului Europei în executarea hotărârilor Curții Europene 208
5.8. Controlul Curții Europene asupra executării hotărârilor sale 211

5.8.1. Metode clasice de control folosite de Curte 211
5.8.2. Procedura „cazului pilot" 212
5.8.3. Inovațiile introduse de Protocolul 14 214
5.8.3.1. Sesizarea Curții în situația unei probleme de interpretare 214
5.8.3.2. Sesizarea Curții pentru neexecutarea hotărârii 215
§6. Executarea unor hotărâri pronunțate de Curtea Europeană împotriva României 216
6.1. Considerații introductive 216
6.2. Cauza Vasilescu contra România 222
6.3. Cauza Brumărescu contra România 225
6.4. Considerații suplimentare privind cauzele legate de dreptul de proprietate 229
6.4.1. Cauza pilot Maria Atanasiu şi alții contra României 230
6.4.1.1. Conținutul hotărârii pilot 230
6.4.1.2. Măsuri de executare 231
6.4.1.3. Controlul executării hotărârii pilot 233
6.4.2. Cauza Preda şi alții contra României 234
6.5. Cauza Petra contra România 235
6.6. Cazul Partidului Comuniştilor (Nepecerişti) şi Ungureanu contra România 238
6.7. Cauza Dalban contra România 241
6.8. Scurte considerații pe marginea cazuisticii româneşti privind cuantumul despăgubirilor 244
6.9. Redeschiderea procedurilor jurisdicționale naționale şi executarea unor hotărâri ale Curții Europene adoptate împotriva României 248

CONCLUZII 251

ANEXE 253

BIBLIOGRAFIE 373